

**Haber alma
özgürlüğünüzü
kısıtlamayın...**

www.insaatyapimarket.com

Şarap, aslan sütünün kanına girdi!

Meğer milli içkimiz rakı elden gidiyormuş da haberimiz yokmuş. Rakı yakında sadece masalarda bir anı olarak mı kalacak? Şarap satışları patlamış ama neden? Sizin için araştırdık...

Yazı: İlknur Akgül Ardıç
Foto: Emrah Doğan

2000 yılından beri rakının üzerine binen ağır vergi yükü, Türklerin milli içkisi rakının daha az tüketilmesine neden oldu. Araştırmalara göre son birkaç yıldır rakı satışları yüzde 40 azalırken aslan sütü, masalarda şarapla yer değiştirmeye başladı. Rakı tüketimi 80 milyon litrelerden, bir süre öncesine kadar 45-50 milyon litreler gerilerken; şarap tüketimi ise yılda 1 milyon litre artış gösterdi. 2000 yılında 80 milyon litre içilen rakı, 2005'te sadece 47 milyon litre tüketildi. Şarabın artış oranı; yüzde 75... 5 yıl öncesine kadar şarabın iki katı içilen rakı neden şarabın kendisinden yüzde 64 fazla tüketilmesine izin verdi? Çünkü rakı: son birkaç senedir çok fazla zam gördü; şarapevi ve bar kültürü yayıldı, geceleri daha fazla gezmeye başlayan genç nüfus ve özellikle bayanlar, bira ve şarap içmeyi tercih etiler; şarap içmek Türkiye'de bir "kül-

tür" ve "moda" haline geldi; rakı üreticileri yeterince reklam yapmadılar; "sahte rakı" skandalı aslan sütünün boynunu büktü!.. Uzmanlara göre son dönemde içki içenlerin profiline bakıldığında gençler ağırlıkta görünüyor ve yeni yetişkinler içki içmeye, votka, şarap ve bira gibi içkilerle başlıyor. Bu durum da Türkiye'de rakının pazarını oldukça daraltıyor. Rakı pazarının küçülmesine bir nebze de olsa "dur" diyen olumlu gelişmeler de yok değil! Pazara yeni giren üreticilerle gelişen serbest rekabetin artışı ve "rakının çeşitlilik kazanması", bu gelişmelerin en başında yer alıyor.

Araştırmalara göre...

- Türkiye'de yılda 80 milyon litre şarap tüketilirken, yıllık rakı tüketimi 50 milyon litrede kalıyor.
- TÜİK'in Ekim 2006 verilerine gö-

re yılın ilk sekiz aylık döneminde toplam alkollü içki üretimi, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,8 oranında gerileyerek 771,8 milyon litreye kadar düşüş kaydetti. Yine aynı verilere göre rakı üretimi yüzde 14,2 oranında gerileyerek 26 milyon 978,1 bin litreden 23 milyon 156,7 bin litreye; şarap üretimi ise yüzde 12,8 oranında gerileyerek 17 milyon 653,9 bin litreden 15 milyon 392,8 bin litreye düştü.

- Bir şişe rakıya ödediğimiz paranın sadece yüzde 65-70'i ÖTV ve KDV'ye gidiyor. Rakı, 1 yıl içinde 4 kez ÖTV görerek, kırılması zor bir rekora dahi imza attı! Şarabında durumu da pek farklı değil! Her şişesi için yüzde 63 ÖTV ödüyoruz. 12 AB ülkesi ise şaraptan hiç ÖTV almıyor.

- En fazla rakı Marmara Bölgesi'nde, en fazla şarap ise Ege ve Akdeniz'de tüketiliyor.

Burgaz Alkollü İçecekler A.Ş. Kurumsal İletişim ve Pazarlama Koordinatörü Halime Çelik.

"Şaraba karşı içimi kolay rakılarla rekabet ediyoruz"

"Biz, rakının şaraba direndiği bir dönem yaşadığını düşünmüyoruz. Şarap zaten hep ciddi bir rakipti bana kalırsa. Yakın bir zamana kadar iki içkinin de içicisi farklıydı. Rakı sert bir

içkiydi ve bayanlar tarafından fazla rağbet görmüyordu. Ancak rakıcılar ürün çeşitliliğini artırdığı ve daha kolay içimli, hafif ve farklı aromalara sahip ürünlere yöneldiği için tam tersi, şarabın da pastasından yemeye başladı. Dolayısıyla bizce, rakı üreticileri yerine satışlarını artırmak için önlem alması gerekenler aslında şarap üreticileri... Bu gerçek, 2005'in de açıklanan sonuçlarındandır. 2006 yılının içki satış rakamları 2007 başında açıklanacağı için bu seneye ilişkin kesin ra-

Yakındoğu ve Ortadoğu ülkelerinde "araki", "ariki", "arak" ve "raki" olarak anılan; Türklerin 1900'lü yıllardan beri masalarına "şişelenerek" gelen rakı, son 5 yıldır şaraba karşı kan kaybetti.

kamlar söylemek aslında mümkün değil! 2006 yılında içimi kolay, farklı rakı çeşitleri piyasaya sunulunca, rakıyı sert bulan ve şarabı tercih eden bayanlar da rakıya doğru geçiş yaptı. Bence, 1-2 sene içerisinde tanıtım kampanyaları da sonuç verecek; sadık tüketicilerle yeni içicilerin profili iyice belirlenip, rakının piyasadaki satış grafiği daha iyi anlaşılacaktır. Kesin veriler olmasa da kendi satışlarımızı baz alarak söyleyebilirim ki; özellikle son 6 aydır asıl şarap kan kaybetmiş durumda. Şöyle de bir gerçek var ki; iyi bir şarap almak için yüksek rakamlar ödemek zorundasınız. Oysa rakı ne kadar kaliteli olsa da satış rakamı şaraba göre sabit ve düşük!

"Bir rakisever olarak bayanlarla dışarı çıktığımda şarap içmeyi tercih ediyorum"

"Ben yurtdışından turist getiriyorum. Türkiye dışında da birçok yere gittim. Ancak şunu söylemem gerekir ki 'Türkiye'de içki genel olarak çok pahalı! Turizmin gözde ülkelerinden Hırvatistan'da bile 1 litre şarap içtiğinizde Türkiye'dekinin yansı kadar fiyat ödüyorsunuz. Tabi vergiler çok önemli! Bu arada biz ne yazık ki rakının ne olduğunu, yeni çıkan markalar sayesinde anladık. Rakı tiryakileri olarak, beğensek de beğenmesek de, vakti zamanında önümüze ne koyarlarsa içtik. Fakat 'memleket' kültüründen 'şehir' kültürü-

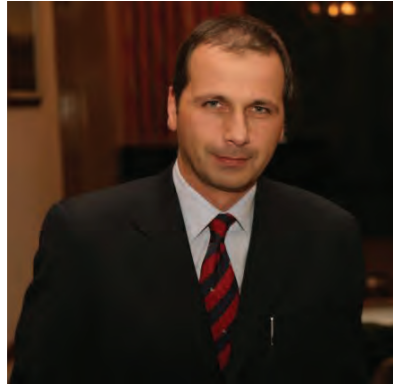
ne geçildikten sonra yeme-içme kültürünün de değişmesiyle, birçok kişi şaraba yöneldi. Erkeklerle eşlik ederek geceleri daha fazla gezmeye başlayan

bayanların sayısı arttıkça, şaraba ilgi arttı. Bir rakisever olarak ben bile bayanlarla dışarı çıktığımda şarap içmeyi tercih ediyordum. Erkek-erkeğe çıktığımızda içki yine rakıya dönüyor. Evde yalnız olduğum zamanlarda ise şarabı tercih ediyordum. Pahalı olmasına rağmen çok güzel yerli şaraplarımız var. Ancak maalesef şarapların restoranlarda satış fiyatı çok yüksek."

Turizmci Namık Albayrakoğlu, restoranlarda içkilerin yüksek fiyatlara satılmasından şikayetçi!

Ali Başman: “Sosyal ve kültürel yapı olarak şarabı bilmeyen ve içmeyen bir toplum olarak tanınırken; uluslararası pazarlarda başarılı olabilmek için bu pazarların dikkat ettiği kriterlere gereğinden fazla önem vermeliyiz.”

Kavaklıdere Şarapları Murahhas Azası Ali Başman.

“Vergiler büyük problem”

Türkiye’de şarap üretimi ve tüketiminin son dönemlerde oldukça yüksek seyrettiğini söyleyen Ali Başman, bu konudaki en büyük problemin vergilerde yaşandığına; şişe başına yüzde 55’lere varan vergi yükünün sektörü olumsuz etkilediğine ve bu durumun, kayıt dışı üretimi tetiklediğine dikkat çekiyor. Türkiye’de satılan her 3 şişe şaraptan 2’sinin kayıt dışı satıldığını ve bunun sektörde haksız rekabeti beraberinde getirdiğini vurgulayan Başman, sektörde düzgün çalışan üreticilerin litre bazında 3’te 1’i, firma

bazında ise yüzde 5’i geçmediğini söylüyor. Başman’a göre sadece kayıtlı çalışan kuruluşlardan vergi alındığı için hem sektörde haksız rekabet yaşanıyor, hem de sektörün geleceği kalite, yatırım, kayıtlı işgücü (müstahsil-işçi) ve ihracat alanlarında ciddi zararlara uğruyor. Kavaklıdere Şarapları Murahhas Azası Ali Başman; “Sektör kayıt dışının eline bırakılmaktadır. Toplanamayan vergi minimum 200 milyon YTL.’dir. Sektöre getirilen bu zararın hesabı ise çok daha ağırdır.” diyerek Türkiye’de satılan her 3 şişe şarabın 2’sinin kayıt dışı olduğu konusunda tüketiciyi ve yetkilileri uyarıyor ve ekliyor: “Varolan kalite potansiyelini iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Yüksek kaliteli üretimlere gitmemiz gerekmektedir ki burada kaliteli bağ ve üzümün önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Kavaklıdere Şarapları olarak bağ yatırımlarımızı artırmakta ve bağlarımızın hemen yanımızda, yurtdışında olduğu gibi üretim tesisleri kurup, tıpkı Avrupa’daki şarap üreticisi ülkelerde olduğu gibi domainler meydana getirmekteyiz. İhracata ferdi değil millî bir konu olarak bakmamız; tek ve doğru bir ses getirmemiz gerekiyor. İçimizdeki bir bozuk ses, tüm sektörün ihracat kapılarını kapatır.”

Beyoğlu Mer Balık Restaurant’ın sahibi Kemal Selçuk.

“Sadık içici rakıdan vazgeçmiyor!..”

“Son zamanlarda rakı-şarap arasında bir rekabet olduğu gerçek. Özellikle son 2 seneden beri şaraba, restoran ve meyhanelerde daha fazla rağbet var. Müşteri rakıyı daha az içer oldu. Mekanımıza gelenlerin çoğu artık şarap ve biraya rağbet ediyor. Son zamanlarda içkili mekanlarda gençleri ve bayanları daha çok görüyoruz. Bu kesim de daha ziyade şarabı tercih ediyor. Ancak azalmış olsalar da eski meyhane kültürünü yaşatmaya devam eden ‘sadık rakı içicileri’, aslan sütünden asla vazgeçmiyor. Şarabı da tatmıyor değil ama rakının yeri eski akşamcılarda bir başka! Son 2-3 senedir talep azalmış olsa da; bizim satışlarımızda rakı yine de ağırlıkta. Bu arada değişik türlerde şarap ve bira isteyen bir kesim de var artık. Onun için son dönemlerde, mönümüzde yerli şarap yerine yabancı şarap çeşitlerine de yer veriyoruz. Müşteriye İtalya, Fransa, Bulgaristan da dahil, dünyanın dört bir yanından gelen şarap markalarını sunuyoruz. Şarabın yanı sıra rakının farklı çeşitlerini de soranlar var artık. Eskiden tek rakı markası ve çeşidi olduğundan herkes mecburen onu içiyordu. Şimdiki rakı çeşitlerini ben bile sayamayacağım. Şarap içimi mekanlarda çoğalmış olsa da; rakının yeri başka. Rakı, rakıdır!”

2010 Avrupa Kültür Başkenti Adayı: İstanbul

Dünya üzerinde Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayan tek şehir olan İstanbul, layık olduğu değere kavuşmaya hazırlanıyor.

Yazı: Anıl Keskin / Foto: Emrah Doğan

İstanbul, kendisi gibi Avrupa Birliği’ne üye olmayan ve kültür başkentliğine aday olan Kiev’i tek kalemde geçerek, uluslararası konsey karşısında “2010 Avrupa Kültür Başkenti Adayı” olma sıfatına hak kazandı! Kasım sonunda çıkacak nihai kararı bekleyen imparatorluklar başkenti ve medeniyetler mozaiki İstanbul, umarız ki “2010 Avrupa Kültür Başkenti” unvanını bileğinin hakkıyla kazanacak. “Avrupa Kültür Kenti” başvuru sürecini ve konunun ayrıntılarını, İstanbul Vali Yardımcısı Cumhuriyet Güven Taşbaşı’ndan öğrendik...

“Kültür Kenti” tanımı nasıl doğdu?

2010 Girişim Grubu. (Soldan sağa) Cengiz Aktar, Muammer Güler, Nuri Çolakoğlu, Egemen Bağış, Kadir Topbaş, Nilgün Mirze.

1985’te Yunanistan Kültür Bakanı olan Melina Mercouri, “kültür başkenti” seçme fikrini öne sürdü ve ilk başkent Atina oldu. Bu aşamadan sonra, Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin kentleri arasında “kültür başkenti” seçilmeye başlandı. Sonraları ise Avrupa Birliği’ne aday ülkelerin de “kültür başkenti” adayı olabilmesi söz konusu oldu. Şartları uygun görülürse artık

AB’ye aday ülkeler de kültür kenti olarak seçilebiliyorlar.

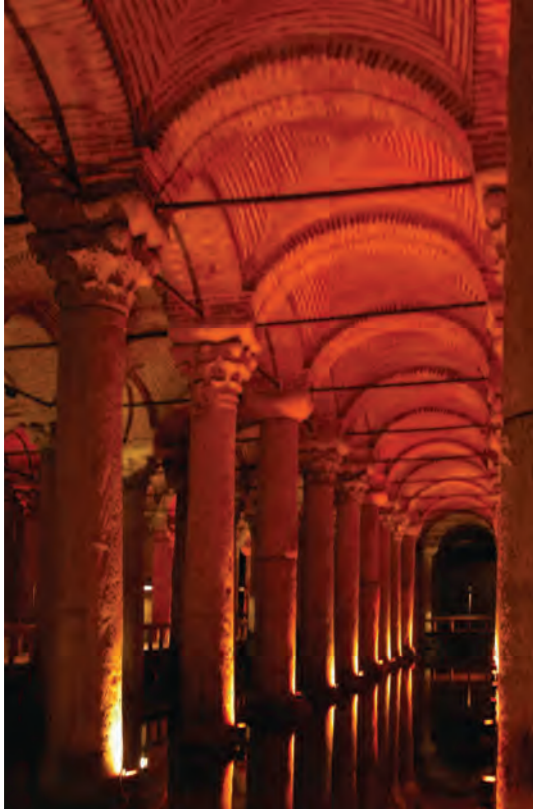
İstanbul’un hazırlık süreci nasıl gelişti? Kimlerle yola çıktıldı?

Avrupa Kültür Başkenti’ne adaylık için girişim grubumuzla 5 yıl çalıştık. Kültür Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve İstanbul Büyükşehir

İstanbul Avrupa Kültür Başkenti seçilirse, 1 yıl içinde 800'e yakın kültür-sanat faaliyeti ve sosyal etkinlik gerçekleştirilecek.

hir Belediyesi'nin yanı sıra İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İnsan Yerleşimleri Derneği, Açık Radyo, Tarih Vakfı, Bilgi Üniversitesi ve DDF (İletişim Tasarım Şirketi) gibi sivil örgüt ve kurumlardan oluşan girişim grubumuzla, nasıl aday olunacağı, seçilen ülkelerin neler yapması gerektiği konusunda araştırmalar yaptık. Daha önce 'kültür başkenti' seçilen ülkeleri ziyaret ettik. Bu ülkelerin "adaylık dosyalarını hazırlayan" ilgili kişilerini İstanbul'a davet ederek, konu hakkında geniş bilgiler edindik. Kararı verecek olan

İstanbul Vali Yardımcısı
Cumhuriyet Güven Taşbaşı.

konseylere, "dünya kültür başkenti" seçilmenin İstanbul halkına kültürel, ekonomik ve sosyal olarak neler katacağı, kentte nasıl bir değişim yaşanacağı gibi detaylarla ilgilendiğinden, biz de bunlara yönelik projeler hazırladık.

Öncelikle Avrupa Birliği'ne müracaat ettik. İstanbul Valisi Muammer Güler ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın da hazırlık sürecinde yer aldığı 78 projelik müracaat dosyasını, İstanbul 2010 ECC Yürütme Kurulu Başkanı Nuri Çolakoğlu, AKP İstanbul Milletvekili ve ECC Denetleme Kurulu Başkanı Egemen Bağış, İstanbul Kültür Sanat Vakfı Kurumsal İletişim Yönetmeni Nilgün Mirze ve ECC Yürütme Kurulu Üyesi Cengiz Aktar ile birlikte oluşturduğumuz heyetle Brüksel'e götürdük ve Avrupa Konseyi'ne sunduk.

Kültür başkenti seçilmiş ülkelere gittiğinizi söyletiniz. Burada ne gibi değişiklikler olduğunu gözlemlediniz?

Kültür başkenti olan şehirlerin çehresinin değiştiğini, ciddi bir restorasyon sürecinin başladığını ve kentlerin tarihsel dokularının yenilendiğini gözlemledik. Bununla bağlantılı olarak, kentlerde önemli değişiklikler olduğunu fark ettik. Kentte, kültürel aktivitelerin sayısında da ciddi artışlar yaşandığını; aynı zamanda bu kentlerin, 'kültür kenti' seçilen diğerleriyle iletişime geçerek, karşılıklı projeler geliştirdiğini gördük.

İstanbul Kültür Kenti olduğunda...

- "İstanbul" ismi, tüm dünyada "kültür" ve "sanat"la birlikte anılacak.
- Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde Türkiye'nin sembolü olan İstanbul'un, aslında Avrupa kültürü ile yüzyıllardır karşılıklı etkileşim halinde olduğu gerçeği, projelerle daha da vurgulanacak.
- Kültür turizmi hareketlenecek ve gelişecek.
- Avrupa ve tüm dünya ülkelerinden pek çok kültür-sanat insanı ile yazılı-görsel basın mensubu İstanbul'a gelecek.
- Bu çerçevede, İstanbul'un tanıtımına ve marka haline gelmesine olumlu katkılar sağlanacak.
- Avrupa Kültür Başkenti seçilmek, Avrupa ile kültürel ilişkilerin yanı sıra ekonomik ilişkilerin de gelişmesine yardımcı olacak.
- İstanbul, kentsel dönüşüm, şehircilik, çevre ve sosyal kazanım alanlarında kalıcı çözümlere kavuşacak.
- Kültür varlıklarının korunacağı ve sergileneceği yeni müzeler kurulacak; tarihi binalar yenilenecek ve farklı işlevler kazanacak.

Kültür kentine yönelik projelerden bahsedebilir misiniz?

İstanbul ve civarında yaşayan insanların müzelerle getirilmesi gibi bir proje var örneğin... 10-15 bin çocuğu şehrin merkezine getirip; müzeleri gezdirmeyi düşünüyoruz. İstanbul'da yaşadığı bölgenin dışına çıkmamış yüzlerce çocuk var...

Yani önce "İstanbulullara İstanbul tanıtılacak"...

Zaten projenin amacı da bu. Bu şehrin insanına ne gibi değişiklikler sunabileceğimiz temel konu. Örneğin '40 Gece 40 Konser' kapsamında TIR'la varoşlara gidip, konserler düzenleyeceğiz. Kısacası, bir taraftan in-

İstanbul'un "Kültür Başkenti" adayı olduğu 2010 yılı, Türkiye'nin AB üyeliğiyle ilgili kararın çıkacağı döneme denk geliyor.

sanları şehir merkezine getirirken, diğer taraftan da şehirdeki etkinlikleri insanların ayağına götürmeyi planlıyoruz. 'Kültür Kenti Girişimi' kapsamında, 'restorasyon' konusu da büyük önem taşıyor elbet. Dünya kültür

miraslarının korunmasına yönelik çalışmalar daha ön planda tutulacak.

Projelere ayrılan bütçe nasıl oluşturuldu?

İstanbul Valiliği İl Özel İdaresi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kültür Bakanlığı, 1'er milyon YTL koyarak bir bütçe oluşturdu. Bu bütçeden zaman zaman projeler için para aktarımı yapılıyor.

Sonuç, 2006 Kasım ayında belli olacak...

Kültür Kenti seçildiğimizde hazırlanan projelerin hayata geçirilmesi için gerekli tüm alt yapı hazır mı?

"Sanat", "artistik", "müzik" komiteleri gibi alt komiteler kurduk. Bu komitelerdeki arkadaşlar, kültür ve sanat dünyasından önemli isimleri İstanbul'a davet edecekler. Hali hazırda var olan projeler dışında da, kentin yapısı ve değişimine olumlu katkısı olabilecek yeni projeler kabul edilebilecek.

"4 Elementin kenti: İstanbul"

Mimar Tülin Ersöz
İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul, binlerce yıllık tarihinde üç büyük imparatorluğun başkenti, üç semavi dinin, bir çok medeniyetin buluşma noktası ve en önemlisi çağlar boyunca birlikte yaşam kültürünün hayat bulduğu bir kent. Kültür kenti projesi için çalışan bizler de yaşamın sırrını simgeleyen 4 elementi bu kentin özellikleriyle birleştirdik ve projeleri "Toprak", "Hava", "Su", "Ateş"

elementleriyle isimlendirdik. İstanbul: "4 Elementin Kenti" başlıklı dosyasıyla, kendi gerçeğini görerek dünyayla bütünleşsin; kendisini çağlar ötesine taşıyacak yeni kültürel projelere imza atarken, "İstanbul" adı toprak, hava, su ve ateş kadar vazgeçilmez olsun diye bu şekilde tanımladık. Söz konusu olan 4 elementin kenti tanımından yola çıkarak, "İstanbul" adı tüm dünyada kültür ile birlikte anılsın diye ekip olarak uğraş veriyoruz. Projelerimizin büyüklüğü sebebiyle şimdiden birçok sponsor adayımız oldu. Projeler netleştikçe, ekip arkadaşlarımızla beraber daha faal olacağız. Çalışma grubunun içinde "yürütme" ve "danışma" kurullarımız var. 2010 Dünya Kültür Başkenti projesi ile beraber, geleceğe yönelik kalıcı projeler düşünüyoruz. Bugüne kadar ihmal edilmiş pek çok tarihi yapı var; örneğin Sultanahmet'te yerin altında bulunan Magnora Sarayı... İstanbul'da toprak altında yatan "tarihi bir İstanbul kenti" daha var. Tüm bu dokunun restore edilmesi kent için büyük önem taşıyor! Tüm projeler yavaş yavaş hayata geçtikçe, İstanbul'un geleceği de planlanmış olacak...

Son dönemlerde karşılıklı hoşgörünün azaldığı düşünülen Türkiye’de gerçekte durum ne boyutta? Şimdiye değin ülkemizde barış ve huzur içinde yaşamı savunan farklı etnik kökenden, dinden ve siyasi görüşten milyonlarca kişiyi önümüzdeki yıllarda umutsuzluk mu bekliyor? Konunun uzmanları çözüm önerileriyle “bir arada yaşamı” düşten gerçeğe dönüştürüyor...

Foto: Emrah Doğan

Türkiye’de “hep birlikte” yaşamayı başarmak...

Cemil Oktay
Maltepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

Birlikte yaşam olarak siyaset

Aristo’dan günümüze kadar siyasi tefekkür (düşünüş) tarihinde kalıcı izler bırakmış kalemler, siyaseti “birlikte yaşamı örgütleme faaliyeti” olarak tanımlamakta genellikle ittifak halindedirler. Temel önermelerindeki farklılıklara karşın, vardıkları sonuç hep bu yöndedir. Siyaset etmek, birliktelik yaşamını sürdürmenin adıdır. Politeia, Polis veya Medine birer birliktelik halidir ve farklılıkları barındıran örgütlenmiş durumlardır. Bu tespiti çok doğal karşılamak gerekiyor. Çünkü farklılık, toplumsallığın yapıcı unsurlarındandır ve sürekli var olacak bir özelliktir. Tümüyle homojen bir toplum, tatsız-tuzsuz, kokusuz ve renksiz bir

toplumdur. Böylesi bir toplum, ancak okul varsayımı olarak tanımlanabilir. Yaşamın kendisinde ise olanaksız bir durumdur. “Toplum” demek “farklılık” demektir ve her farklılık, yenilerin üzerinde kuluçkaya yatar. Bu nedendir ki, farklılıkları sıfırlanmış bir toplumu düşlemek, olguları göz ardı etmek anlamına gelir. Siyasetin temel işlevinin “farklılıkları” birlikte yaşatma noktasında toplanmış olmasını bu açıdan bakınca anlayabiliyoruz. Bir bakıma siyasetin kırılğan doğası da bu temel işlevine odaklanmış olmasından kaynaklanıyor. Siyaset kırılğansa, başka bir deyişle koşullara (değişen farklılıklara) göre değişik durumlara geçebiliyorsa, farklıların birlikteliğini sürdürüyor demektir. Ters, otizm, kapalılık ve değişime direnç olarak ortaya çıkar. Kendi yanlışları doğrultusunda çoğu zaman düzeltmelere gidemeyen bu tür toplumlar, önünde sonunda “polis” ve “medeniyet” halinin dışına düşerler. Yani siyasetsiz kalırlar. Doğaldır ki, siyasetin işaret edilen temel işlevini çoğulcu üslupta karşılayabilmesi her şeyden önce farklılığı oluşturan unsurların ortak bir anlam birliğine sahip olmalarını gerektirir. Farklılıkların kendilerini ifade edebilmeleri, başka bir deyişle her farklılığın bir di-

geriyle diyalog oluşturması ancak bu sayede olanaklıdır. Dolayısıyla siyasetin birliktelik kurma ve sürdürme özelliği, önemli ölçüde yapıcı unsurların kendi özgünlüklerini aşan ortak anlamlar taşımaya bağlıdır. Bu da, temelde siyasi gelişme diye adlandırılan sürecin bir parçası oluyor...

Gazeteci Hrant Dink

“Bugün tercih ettiğimiz ve üretmeye çalıştığımız birlikte yaşam, tam anlamıyla bir çokkültürlülüktür”

Türkiye bir arada yaşamının geleceğinden, birlikte yaşamının geleceğine doğru çetin ve zorlu bir yol alıyor. Bir arada yaşam geleneği halklar açısından seçilmiş olan değil, fetihler çağının getirdiği bir zorunluluğun ürünüydü. Bir tür çok kültürlülüktü ancak paralel olandı, yan yana olandı; asla gerçek bir birliktelik değildi. Birliktelik olmadığı gibi eşitlik de değildi. Bugün tercih ettiğimiz ve üretmeye çalıştığımız birlikte yaşam ise tam anlamıyla bir çokkültürlülüktür ve onun iki ana sütunu, tüm yurttaşların farklılık ve eşitlik hakkı üzerinde temellenir. Türkiye Ermenileri olarak biz, Türkiye demokrasisinin yaşadığı sürece şu temel özelliğiyle bakıyoruz:

bir arada yaşam geleneği tükettiğimizdir, birlikte yaşam geleceğimiz ise üreteceğimizdir.

Gazeteci-Yazar Tanıl Bora.

Birlikte yaşamak: Negatifi ve pozitif...

Mithat Sancar, Kürt meselesinin çözülememesinin bir görünümü olarak, negatif barış kavramını gündeme getirmişti. Barışçı toplumsal ilişkilerin kurulmasına, süreklilik kazanmasına yönelik kurucu bir etkinlikten, yani pozitif barıştan farklı olarak; bir çatışma potansiyelinin gerçekleşmesinin, sıcak çarpışmaya, açık şiddete dönüşmesinin engellendiği (engellenebildiği) bir durumdur, negatif barış. Gerginlik sürer, dişler gıcırda, zihinler hınç doludur; ama kavga-dövüş çıkmaz, “idare edilir”. Kuşkusuz, bu da bir şeydir. Negatif barış da, savaştan iyidir. Ama unutmamak gerekir ki, sa-

vaş ve çatışma riski, negatif barış ortamı içinde mayalanmaya devam eder.

Birlikte yaşamaya da bu kavramla bakalım. Birlikte yaşamak, bir tahammül meselesi mi, yoksa içini olumlu (yapıcı, kurucu) bir etkinlikle doldurabildiğimiz bir kavram mı? Dini, dili, etnik bağları, rengi, velhâsıl kültürel kimliği nedeniyle “öteki”, “yabancı”, “bizden değil” diye birilerini ayırt edenlerin, ilk fırsatta onların gözünü oymayı düşünmemesi, “onların dini bana, benimki bana” şîarıyla asgarî nezaket ve insaniyet ölçüleri içinde vaziyeti idare etmesi, kuşkusuz küçümsenecek bir şey değildir. Medeniyet ölçüsüdür. Fakat bu, birlikte yaşamın negatif biçimidir.

Tekrarlayalım; memleketin halini düşünürsek, bu da başımız gözümüz üstünerdir. Fakat tıpkı pozitif barış kavramındaki gibi, pozitif bir birlikte yaşama ufkuna sahipsek, dahası birlikte yaşamının sağlam bir güvencesinin ancak böyle bulunabileceğini biliyorsak, bununla yetinmeyiz.

Birlikte yaşamının pozitif boyutu, tahammülün/katlanmanın/hoşgörmenin ötesindedir. Birlikte yaşamının pozitif içeriği, “adı üstünde”, birlikliliklerle dolar. Kültürel kimliklerin bir aradalığını teşhirden başka sermayesi olmayan sembolik girişimlerin ötesine geçerek, kimliğin değil etkinliğin/ey-

lemin belirlediği ortak zeminler yaratmakla oluşur.

“Sosyal sorunların/çelişkilerin etnikleştirilmesi”nden muzdarip değil miyiz? O halde yapılması gereken, etnik sorunların/çelişkilerin sosyalleştirilmesidir!

ÖDP Genel Başkanı Hayri Kozanoğlu.

“Bir arada yaşamı savunmak”

Türkiye toplumu parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya. Suni bir çatışma süreci giderek bu ülkenin yurttaşlarını cenderesi altına alıyor. Yükselen laik-dindar, Türk-Kürt gerilimleri bir arada yaşama kültürünü zedeliyor. Önümüzde iki seçenek var; ya bütün bu olup bitene seyirci kalmak, ya da başka bir seçenek yaratmak. Tabii ki bir yol da kutupların birinin yanında yer almak. Ama ben demokratım, ben özgürlükçüyüm, ben eşitlikten, adalatten yanayım diyenler için haliyle bu bir çıkmaz sokak...

Bir arada yaşama sahip çıkanların, gittikçe yaygınlaşan linç kültürüne; etnik, mezhepsel, inanç, yaşam tarzı farklılıklarının karşısındaki “ötekileştirme” tehlikesine tepki gösterenlerin taraf olmaları gerekiyor. Şiddete, nefrete, husumete karşı barıştan, hoşgörüden, diyalogdan yana taraf olmaları... Bu asla bir siyasi kampanya değildir. “İnsanım” diyen, “bu topraklarda doğdum bu topraklarda barış içerisinde birlikte yaşamak istiyorum” diyen,

farklılıklarımızı bir zenginlik olarak gören yurttaşlarımıza mahallelerinde, işyerlerinde, okullarında bu gidişata sessiz kalmamaları, tepkilerini ifade etmeleri için yürekte bir çağrıdır. Çünkü bizler de bu ülkenin yurttaşlarıyız, yeterince acının yaşandığı bu topraklarda yeni acılar yaşamak istemiyoruz. Doğusunda, batısında yaşanmış bütün acıları bizim acılarımız olarak görüyoruz, açıkçası bir çatışma ortamına sürüklenilmesinden ürküyoruz.

ÖDP sosyalist, emekten yana bir parti olarak haliyle toplumsal ve siyasal kimliklerin belirleyici olmasını tercih eder. Toplumsal çelişkilerin siyasi ve sendikal mücadeleyle çözülmesinden yana tavır koyar. Ama neoliberal politikaların dışladığı, yabancılaştırdığı, ötekileştirdiği Diyarbakırlı Mehmed’in, Yozgatlı Ahmed’in işsiz, sigortasız, sendikasız kimliğiyle gerine gerine dolaşmasını da bekleyemeyiz. Elbette yalnızlaşan bu yurttaşların anlam

dünyalarında etnik, dinsel, mezhepsel, bölgesel kimliklere daha fazla yer olacaktır. Yeter ki hiçbir kimlik zeytinyağı gibi üste çıkmasın, hatta sızma zeytinyağı misali böbürlenmesin.

Hepimizin içini karartan, umutlarını tüketen şiddet ve çatışma ortamı sadece Ortadoğu’da değil, Sri Lanka’dan Sudan’a, Nepal’den Çeçenistan’a tüm dünyada yaygınlaşıyor. “Mesleğinin vicdanı” olarak da adlandırılan Nobel ödüllü ünlü iktisatçı Amartya Sen de son zamanlarda bu konuya yoğunlaşıyor ve “Kimlik ve Şiddet” başlıklı son kitabında çocukluk günlerinin Bengal’ini anlatıyor. Yüzyıllar boyunca barış içerisinde yaşayan Hindu ve Müslümanların bir anda birbirine nasıl düşman kesildiğini; komşusu, iş arkadaşı, hemşerisini bir anda “tek bir boyuta” indirgeyerek nasıl katledebildiğini ürperecek anımsıyor. Hindistan-Pakistan ayrışmasından sonra şiddet dinmiyor. Bu kez in-

sanlar birbirlerini din temelinde değil, kültür ve dil farklılığından “ötekileştiriyor”, Pakistanlılar ile Bengalliler çatışıyor, Doğu Bengal’de Bengaldeş kuruluşuyor.

Sen insanın çok boyutlu bir varlık olduğuna, bir çelişki yaşamaksızın aynı kişinin çok farklı kimlikler taşıyabileceğine vurgu yapıyor. Bu satırları okuyan siz de pekala aynı zamanda, “Mülkiyeli, Trabzonlu, sosyal demokrat, caz sever, Kadıköylü, şair, feminist ve ekolojist” olabilirsiniz. Sen’e göre kimlikler kesinlikle çoğulcudur ve bir kimliğin önemi diğerinin önemini kesinlikle azaltmaz. Bir birey farklı aidiyetlere ve bağlılıklara vereceği önemi kendisi belirleyebilmelidir.

“Bir Arada Yaşamı Savunalım” çağrısı tam da bu çoğulcu kimliklere, bireyin tercih özgürlüğüne vurgu yapıyor. Örneğin Kürt kökenli biri isterse bu kimliğe hiç takılmayıp Türkiye yurttaşı kimliğiyle varolabilmeli, ister-

se Kürt kimliğini gizlemeden ama öne de çıkarmadan bir siyasi partide diye- lim ÖDP'de politika yapabilmeli, is- terse bir Kürt siyasi hareketinde mü- cadele verebilmeli. Ama etnik kökeni nedeniyle kimse onu ne doğal mütte- fiki, ne de doğal hasmı görmeli.

Akyazı'da son yaşananlar, bir kez daha linçin eşğinden dönülmesi tam da Amartya Sen'in parmak bastığı teh- likenin somut örneğiydi. Dört insan; hiç kimse onların işçi kimliğine, Fe- nerliliklerine veya Cimbomluluklarına, çıkan tartışmada haklı veya haksız ko- numlarına hiç takılmadı. Kürt kökenli, buna bağlı PKK'lı olma ihtimalleri üze- rinden onları linç etmeye kalktı.

Ünlü Marksist Tarihçi Eric Hobs- bawm anılarında, "hiçbir Yahudi ör- gütlenmesi içinde bulunmadım, bulun- maya sıcak da bakmadım, ama ne zaman biri Yahudiliği aşağılamaya kalk- tıysa en şiddetli tepkiyi de ben göster- dim" diyor. Aslında hepimizin yapma- sı gereken de herhalde bu olmalı.

"Bir arada yaşamı savunalım" as- lında herkese yönelik farklılıklarınızı unutmadan, abartmadan gelin çağrısı- dır. Yurttaşlarımızı Suudi Arabistan'a, Kuzey Irak'a göndermeye kalkanlara karşı "biz bize mecburuz" diyerek ve- rilmiş bir beraberlik mesajıdır. Hatırla- yalım, bunlar dün bize "Komünistler Moskova'ya" diyenler değil mi?

"Zaten jeolojik fay hatlarının üzerinde bulunan bu ülke, bir de toplumsal fay hatlarını kaldıramıyor"

Evet bir arada yaşamak istiyoruz. Ama 12 Eylül'deki gibi ideolojimizden, örgütümüzden, demokrasiden, özgür- lüklerden vazgeçmeye zorlanarak de- ğil. Daha özgür, daha demokratik, in- san haklarına daha saygılı bir Türki- ye'de bir arada yaşamak istiyoruz. Za- ten jeolojik fay hatlarının üzerinde bu- lanan bu ülke bir de toplumsal fay hat- larını kaldıramıyor. Her kesim karşısın- dakinden hamle beklemekten ilk adımı kendisi atmalı. Devlet dağdaki dahil herkesi siyasi, ekonomik, toplumsal hayata kazandıracak bir "sıfır noktası" ilan etmeli. Kürt hareketi silahtan, kur- şundan, bombadan medet ummamalı. Muhafazakarlar kendilerine Müslüman olmamalı, inanmama özgürlüğü dahil tüm özgürlüklere sahip çıkmalı. Laik cumhuriyetçiler de kamu hizmeti alır- ken her yurttaşın kılık kıyafet özgürlü- ğünü savunmalı. Kimse çocukları cep- heye sürmemeli, onlar ne devletin, ne Kürt ulusal hareketinin, ne İslam'ın, ne de laikliğin kurtarıcısı ilan edilmemeli. Çocuklar çocukluğunu yaşayabilmeli; şiddet aileden, okuldan, mahalleden uzak tutulmalı. Hoşgörü, barış kültürü hakim olmalı.

Bugün Türkiye'de solcu olmak demek şu adaletsiz seçim sistemine karşı çıkmaktır. 6-7 Eylül sergisindeki

gibi sergi basan; Orhan Pa- muk'un, Perihan Mağden'in, Hrant Dink'in, Elif Şafak'ın mahkemelerinde terör estiren; Ermeni Konferansı'na yumurta yağdıran saldırgan şovenist zihniyeti mahkum etmektir.

Biz ülke içinde uygarlıklar çatışmasına yuvarlanmayalım istiyoruz. Huntingthon'un dün- yada savaş ve işgallerle, İslam- fobi ile sonuçlanan tezleri bizi de birbirimize kırdırmasın diye herke- si uyarıyoruz. İçinde bulunduğumuz durumun panzehiri yine Nazım'ın "ya- şamak bir ağaç gibi tek ve hür bir or- man gibi kardeşçesine" dizeleri olabi- lir. Ama biz ormana yani millete, bay- rağa, vatana tapan, tek tek Kürtlerden, Alevilerden, Rumlardan haz etmeyen bir zihniyete aşına değiliz. Ormanı se- ven ağaçlara en azından tahammül et- meyi bilmeli. Bu topraklarda birlikte yaşayacağız başka yolu yok!

Yazar Enver Sezgin.

"Türkiye'de yaşayan milyonlarca insan iç içe olmayı bir yaşam biçimi haline getirmişlerdir"

Birlikte yaşamaktan yana mıyım? Bu soruyu kendime sorduğum çok ol- muştur. Ve kim bilir bu sorunun yanı- tı belki de yaşamımdadır, yaşadıklarım- dadır... Öyle şirin bir sahil kasaba- sı değildi doğduğum yer. Sıradan bir il- çe. Siirt'in Kurtalan ilçesinden söz edi- yorum. Dört bin nüfuslu bu ilçenin

dikkate değer en önemli özelliği, Kur- talan Ekspresi'ne adını vermesiydi. Bir de burada yaşayanların Kürt olması. Hepsi o kadar! İlk konuşmaya başladığımda doğal olarak anadilim olan Kürtçe'yle hayatı tanımaya çalışmışım. O dönemlerde ilçede Türkçe konuşan- ların sayısı pek azdı. Bunların çoğu da devlet memuruydu. Malum televizyon henüz yayına başlamamıştı. Gazete okuyanların sayısı bir elin parmağını geçmezdi. Radyo ise öyle her evde bu- lunmazdı. Bizim durumumuzdaki aile- ler için fazlasıyla lüks sayılırdı.

İlkokula başladığımda bir iki söz- cüğün dışında Türkçe bilmiyordum. Elbette o güne kadar evde anne ve babamızla, sokakta arkadaşlarımızla konuştuğumuz dille değil, bambaşka bir dille öğrenim görecektik. Zorluk- lar başka zorluklar yaratıyordu. Anla- tılanları kavramak ve öğrenimde iler-lemek için evvela Türkçe'yi öğrenme- liydik. Kolay değildi bu, hiç kolay de- ğildi. Ama madem okula başlamıştık, çaresiz öğrenecektik. Günler geçti, o günlerde pek bir anlam veremediği- miz bir yasakla karşılaştık. Okul ida- resi tüm öğrencilere tenefüslerde ve hatta okul dışında Kürtçe'nin konu- şulmasını yasakladı. Okul idaresince öğrenciler arasından seçilen gizli mü- messiller tenefüslerde ve mahalle

aralarında Kürtçe konuşulanları tespit eder okul idaresine bildirirdi. Sonra cezalardan ceza beğen.

İlerleyen yıllarda bu türden, ama çok daha kötü uygulamalarla karşılaştım. Yapılanlar karşısında kızgınlık duyduğum, hatta zaman zaman isyan ettiğim çok olmuştur.. Ancak daha çok yapılanların nedenlerini araştır- mayı doğru buldum. Politik görüşleri- me ve hayata bakış tarzıma kin ve nefreti karıştırmamaya çalıştım. Bu uygulamaları yapanları hoşgörülle karşıladığımdan dolayı yapmadım bu- nu. Sorunlara çözüm yollarını bulma- nın ancak böyle mümkün olduğuna inandığım için böyle davrandım.

Türklerin ve Kürtlerin ve elbetteki diğer etnik kökenlerdeki insanların çı- karlarının "birlikte yaşama"dan geçti- ğine inanıyorum. Öyle "et ve tırnak gibi" olduğumuzu düşündüğümden falan değil, gerçekten de çıkarların bu yönde olduğunu düşündüğüm için, sorunlarını bu şekilde daha kolay çö- zeceklerine inandığım için bunu sa- vundum.

Ne yazık ki son yıllardaki gelişme- ler benim ve benim gibi düşünen in- sanların istediği yönde olmadı. Yirmi yılı aşkındır Türkiye'de yaşanan şid- det ve bunun yarattığı karşılıklı gü-vensizlik insanları gelecekle ilgili de-

rin kaygılara itmiştir. Toplumda ayrı- lık tohumları ekilmek istenmiş ve uçurumlar yaratılmaya çalışılmıştır. Şu anda ülkede durumun iç açıcı oldu- ğunu söylemek pek mümkün görün- müyor. Ancak her şeye rağmen ortak yaşama iradesini güçlendirebiliriz. Pe- ki, nasıl?..

İç içe geçen yaşamımız, aynı kül- türel kaynaklardan beslenmemiz, bir- likte yarattığımız değerler vb. Bütün bunlar, birlikte yaşamamız için hala güçlü bir zemin oluşturmaktadır. Tür- kiye'de yaşayan milyonlarca insan iç içe olmayı bir yaşam biçimi haline ge- tirmişlerdir.

Yakın tarihimizde yaşanan olum- suzluklara rağmen toplumun büyük çoğunluğunun soğukkanlılığını koru- ması ortak yaşama iradesinin en iyi kanıtıdır.

Şu yirmi yıl içinde yaşadığımız on- ca olaylardan, bunca acıardan, ders- ler çıkarıp, ileriye doğru adımlar ata- bilsek birlikte yaşama bilincini daha da güçlendirebiliriz. Şöyle ya da böy- le bu güne kadar birlikte yaşamayı başardık. Ama hiçbir şey olmamış gi- bi de davranamayız. En önemlisi; va- rolan sorunlarımızı çözerek ilerleyebi- lirimiz ancak...

- Sorunlarımızı halının altına sü- pürme alışkanlıklarımızdan vazgeç- meliyiz. Böyle davrandığımızda, bir süre sonra, daha da büyüyerek karşı- mıza çıkıyorlar.

- Silah ve şiddet sorunları çözme aracı olarak kullanılmamalıdır. Siyaset kültürümüzden çatışmacı zihniyeti çı- karmalıyız,

- Neden ne olursa olsun, demok- ratik hakları kısıtlama yoluna gitme- meliyiz. Tersine, Avrupa standardında bir demokrasiye hedeflemeliyiz.

Bu çerçevede Türkiye'nin Avrupa Birliği yürüyüşünü büyük bir fırsat olarak görmekteyim. Kopenhag siyasi kriterlerinin ortak yaşamı güçlendire- cek adımlar atmamız için yeterli ze- min oluşturduğunu düşünmekteyim.■

söyleşi

Aydınlık Türkiye'nin umudu; Altan Öymen...

Pek çok kişinin Türkiye'nin aydınlanması konusunda umut bağladığı isimlerinden olan Altan Öymen, kıvrak zekasını, kibarlığı, mütevazılığı ve aydın fikirleri ile birleştirmeyi başaran örnek insanlardan... '32 yılında başladığı hayat yolculuğuna sayısız başarıyı sığdıran usta kalem Öymen'le, keyifli bir söyleşi gerçekleştirdik...

Yazı: İlknur Akgül Ardıç
Foto: Milliyet Arşivi

CHP Eski Genel Başkanı, CHP İstanbul Milletvekili, Eski Kurucu Meclis Üyesi, Bakan, Parti ve Grup Yöneticisi, Anka Haber Ajansı'nın Kurucusu, Gazeteci, Yazar ve daha nice sıfatı ile 10 parmağında 20 marifet olduğunu bildiğim Altan Öymen'le dergi için söyleşi yapmam istendiğinde, ne yalan söyleyeyim, 10 senelik meslek hayatım boyunca ilk defa heyecanlandım. Ancak, rahatsızlığı nedeniyle 3 hafta ABD'de kalan ve dönüşünde neredeyse ayağının tozuyla beni görmeyi kabul eden Öymen'in sıcak ve babacan tavırları, tüm heyecanımı yenmeme yardımcı oldu. Ahmet Taner Kışlalı'nın "Sakin Güç", Emre Kongar'ın "Demir Bir Leblebi" olarak nitelendirdiği Türk basınının duayeni Altan Öymen'le yaptığımız sıcak sohbeti merakla okuyacağınızı tahmin ediyorum. İşte, kişiliği ve yaptığı işlerle milyonlara örnek olan bir kahramanın ağzından kendi hikayesi...

Öymen ailesi tam anlamıyla "siyasetin içinde bir aile". Bunda bir zamanlar milletvekilliği yapan babanız Hıfzırahman Raşit Öymen'in etkisi var mı; yoksa politika doğuştan mı kanınızda dolaşiyor?

Vallahi tam kestiremiyorum ama tabi babamın özellikle milletvekili olduğu sıralarda bizim evde politika çok konuşulurdu. Ba-

bamın arkadaşlarının büyük kısmı politikacıydı. Cevat Dursunoğlu, Emin Erişgil gibi aralarında hem eğitimci, hem politikacı olanlar vardı. Evde devamlı politika konuşulunca insan ister istemez etkileniyor tabi. O zamanlar babamın seçim mücadelelerini izlerdik. 1943-50 arasında milletvekilliği yapmıştı; 1932 doğumlu olduğuma göre bu durumda ben de 11-18 yaş arası gibi tam insanın eğilimlerinin şekillendiği bir çağda politikadan etkilenmişimdir muhakkak. Onur Öymen'de biliyorsunuz benim amcamın oğludur. Babam ve kardeşleri sık görüştükleri ve kendi aralarında da politika konuştukları için sanırım Onur'da o şekilde bir etki altında kaldı. Rahmetli kardeşim Örsan'ın oğlu Örsan Öymen'de şimdi CHP'nin parti meclisine üye!.. Yani ailede herkes birbirini etkilemiş demek ki. Benim bu yaşında bile hala muhafaza ettiğim; hatta şimdilerde daha da pekiştirdiğim bir inanışım var: "imkanı olan herkes, o veya bu şekilde politikaya katkıda bulunmalı." Bir toplumun bireyleri politikanın dışında fazla kalırlarsa, o zaman politika da alır başını gider. Politikanın eksik ve yanlışlarının düzeltilmesi için mümkün olduğunca çok insanın politika ile ilgilenmesi lazım. Bu bir vatandaşlık görevidir!

1950 seçimlerinde CHP iktidarının sona erışı ve Demokrat Parti'nin iktidar oluşuyla, birkaç arkadaşınızla CHP'ye güç katmak amacıyla partiye üye olmuşsunuz. Bunu yaparken amacınız neydi? CHP'yi yoksa memleket mi elden gidiyor diye kaygılandınız?

Aslında ben, babam milletvekili iken CHP'nin o kadar fanatik bir tarafı değildim. Hatta ben bile evde, CHP'yi babama eleştirirdim. Fakat sanırım Demokrat Parti'nin geldiği andan itibaren CHP'liliğim duygusal olarak ağır bastı. Sonuç olarak CHP, Cumhuriyeti kumuş, devrimleri yapmış, Türkiye'yi "modern devlet" haline getirmiş olan bir partidir. O dönemde başa gelenlerin sloganları arasında biraz "popülist" olanları ağır basıyordu. Bizde de sanırım "tüm bu kazanılmış olan birlikimler acaba heba mı olacak?" endişesi başladı. Biraz duygusal, biraz bilinçli bir karşılaştırma yapınca, 3 arkadaş (Altan Öymen, Mustafa Kemal Palaoglu ve Hüsnü Ertugrul) birbirimizi etkiledik ve üyelik için Genel Merkez'e başvurmaya gittik. Nasıl olacağını bilmiyorduk tabi. Meğer üye olmak için partilerin ocak teşkilatlarına gitmek gerekiyormuş. Biz önce CHP'nin Ocak Teşkilatı'na göndermek istedilerse de, ısrarlarımıza dayanamayarak Genel Merkez'den üye yapmayı kabul ettiler.

Benzer bir şekilde CHP ve Sol'un kan kaybettiği bir dönemde, CHP Genel Başkanı olarak yeniden siyaset sahnesine çıktınız. Pek çok kişi sizi Sol, CHP, hatta o zaman İstanbul için bir "kurtarıcı" olarak gördü. Tüm bunları göz önüne alırsak, CHP ve Sol'un zor dönemlerinde ortaya çıktığınızı görüyoruz. Sizin tüm gayretiniz CHP'yi mi yoksa Sol'u kurtarma içindi?

Vallahi bunu ilk defa siz söylediniz. Şimdi düşünüyorum da enteresan bir durum; biraz da tesadüf tabi. İlk seferinde CHP iktidarı kaybetmiş; o zaman gitmiş üye olmuşuz. Kaybetmiş dediğim de aslında o zaman bile meclise CHP'den 60 küsur milletvekili girmişti. Demokrat Parti'nin ise milletvekili sayısı 500 küsürdü. 27 senedir iktidarda olan bir partinin hem iktidardan düşüşü, hem de Meclis'te çok zayıf bir hale gelişi söz konusuydu. Aslında DP'nin

aldığı oy oranı yüzde 50'nin sadece biraz üzerindeydi; ancak o zamanlar var olan "çoğunluk sistemi"ne göre CHP'nin aldığı yüzde 40'ın üzerindeki oylar heba oldu ve CHP kendini iktidar olarak temsil edemedi. Bugünkü "baraj sistemi"nden daha da beter bir sistem vardı yani o zamanlar.

50 ve 60'lar arası da CHP için zor bir dönemdi; çünkü, milletvekili sayısı 60'lardan, 30'lu sayılara kadar düşmüştü. Ben o sıralarda Ocak Başkanlığı, Bucak Yönetim Kurulu Üyeliği ve Gençlik Kolu Başkanlığı yaptım. O dönem, oldukça zor bir dönemdi. 1961'de Kurucu Meclis Üyesi oldum; ki o da kötü bir döneme rastlamıştı. Demokrat Parti gitmiş ama yerine "asker" gelmişti. Yani sivil politikanın şartları içinde zaman zaman politikacıların karşı karşıya geldiği bir dönemdi. Yanlış işler yapılıyordu; biz de bunları belirtmeye çalışıyorduk. Sonra parti (CHP), 1961'de İsmet İnönü Hükümeti olarak tekrar iktidara geldi ve 4 sene kaldı. Bense o sıralarda yaşım tutmadığı için (29) politikanın dışında kalmak zorundaydım. Böylece politikaya devam edemedim. O dönem de bitti... Daha sonra '77'de, Adalet Partisi iktidardayken, CHP Ankara Milletvekili olarak meclise girdim. Ecevit iki defa hükümeti kurdu. O iki hükümet de çok sınırlı bir dönemde kuruldu. O dönemde Bakanlık ve Grup Başkan Ve-

killiği yaptım. O zamanlarda öyleydi. Yani işler zordu... 1995-99 arasında yeniden Milletvekilliği yaptım. 1999 yılında Genel Başkan seçildim; 2000'e kadar da o görevdeydim.

Genel Başkanlık dersenez, 1950'de CHP'ye girişimden daha beterd; çünkü 1950'de 60 da olsa, hiç olmazsa milletvekili vardı. 1999'da hiç milletvekili olmayan bir partiye Genel Başkan oldum. 76 yıllık ömre sahip olan ve hep mecliste kalan bir parti, o zamanlar milletvekilisiz kalmıştı... Sayın Baykal'da aynı dönemde Genel Başkanlık istifa edince, 8-9 aday arasından az bir farkla ben, Genel Başkan seçildim. 17 ay kadar da Genel Başkanlık yaptım.

CHP çok önemli bir parti... Genel Başkanlığım sırasında o dibe vuran partinin, nasıl hızla ayağa kalktığına şahit oldum. Girdiğimiz her seçimi kazanmaya başlamıştık.

"Deniz Baykal, partiyi çok 'dar kadrocu' bir hale getirdi"

CHP'nin bir muhalefet partisi olarak şu andaki durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aslına bakılırsa ben, Genel Başkanlık yapmaya devam etmek istiyordum; çünkü parti, benim ve başkalarının da gördüğüne göre, hızla, yeniden yükselen bir çizgi izliyordu. Bunun çeşitli sebepleri var! Bunlardan biri de bizim, bütün soldaki grupları kucaklamaya çalışmamızdı. Erdal İnönü'den tutun da Murat Karayalçın'a kadar, şu anda partinin dışında olan birçok isim dahi partinin içindeydi. Hep birlikte, bir dayanışma havası içine girmiştik. Ardından ben seçimleri kaybettim; Baykal kazandı! Doğal olarak arkadaşlarıyla birlikte yönetim ona geçti. O'nu da desteklemek durumundayım. Ancak Baykal, o her tarafı kucaklama hareketini bırakarak partiyi çok "dar kadrocu" bir hale getirdi. Bunun üzerine

ben de onu eleştirmeye başladım. Kurultaylarda çıkıp bu konuyla ilgili konuşmalar yaptım. Baykal aynı tavrını hâlâ sürdürüyor. Bence genel politikası açısından da çok isabetli bir yolda değil.

Baykal'lı CHP'yi iyi bir muhalefet partisi olarak görmüyorsunuz yani?

Yanlış şeyler yapıyor bence. O, daha "kadrocu"dur. Parti içi demokrasinin büyük ölçüde ortadan kalkmış olması, partiye çok zarar veriyor. O yüzden, bir partili olarak eleştiri hakkımı kullanıyorum. Parti toplantılarına katıldığım zaman söyleyeceklerimi de söylüyorum tabi.

1970'li yıllarda Emre Kongar'ın da içinde yer aldığı ve tüm Türkiye turizminin "fiziksel olarak planladığı" Turizm Bakanlığı'nın projesinde önemli bir tikanıklık yaşanmış ve bu noktada siz, toplam 30 günlük Turizm ve Tanıtma Bakanlığı icraatınız süresi içinde planların bir bölümünü İmar ve İskan Bakanlığına onaylatmışsınız. Emre Kongar'da bu ileri görüşlü, konunun önemini çabuk kavrayan ve iş bitirici tavrınızdan dolayı sizi bir yazısında anarak, beyefendi, kurucu, örgütçü, iş bitirici, kararlı, sessiz ve etkin; "Demir Bir Leblebi" şeklinde tanımlamış...

Teşekkür ederim; Emre Kongar iltifat etmiş. Bir ara Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yaptım ama sonunda benim CHP'de "demir leblebi"lik durumum kalmadı; çünkü 1 oyla seçimleri kaybettim... Nazar geçmiş o zaman bize... (Gülüyor) Grup üyeleri olarak aslında biz, parti meclisinde çoğunluğu kaybetmiştik. Hem de tek bir oyla. O oyun sahibi bize karşı değil de bizden yana oy kullansaydı, görevimizde kalacaktık.

Emre'yle de o zaman aynı partideydik. Birlikte mücadele ediyorduk. Ama oluyor işte böyle şeyler hayatta...

Belki de bazen çok kibar olmamak gerekiyor. O durumda belirli bir çizginin dışına taşmaya gerek yok ama...

İnsan söyleyeceğini kibarca da ifade edebilir. Benim de dilim sert ve itici söylemlere gitmiyor. Kendinizi ılımlı bir dille de ifade edebiliyorsunuz. Artık anlaşıldığı kadar...

"Saraçoğlu'nu kendi çocuklarıma, torunlarıma sorduğumda, bir stadyum ismi olarak biliyorlar"

"Bir Dönem Bir Çocuk" ve "Değişim Yılları"... Çocukluk, gençlik ve "değişim yıllarınız"ı anlattığınız bu iki kitap, birer anı kitabı olmasının yanı sıra, Türkiye'nin yakın geçmişine ışık tutan "yazılı tarih" niteliğindedir. Kitapları yazarken sizin de temel amacınız bu muydu; yoksa bizimle sadece yaşadıklarımızı mı paylaşmak istediniz?

Aslında o dönemleri de anlatmayı amaçladım. Yoksa düz anı yazmak daha kolay! Kitapları yazarken önemli bir şey fark ettim. Örneğin bu kitapta babamın arkadaşları ve onunla birlikte politika yapmış kişilerden bahsediyordum. Ancak yeni nesil hiçbir şey anlamıyor bu isimlerden. Şükrü Saraçoğlu gibi... Zamanın Başbakanı, Dış İşleri Bakanı ve Dünya Savaşı politikasının en önemli adamlarından biri... Saraçoğlu'nu kendi çocuklarıma, torunlarıma sorduğumda, bir stadyum ismi ola-

rak biliyorlar sadece. Demek ki birinin adından bahsedince, biraz da neler yaptığını anlatmak gerekiyor. Şükrü Saraçoğlu deyince, "2. Dünya Savaşı'ndaki Türk politikası neydi?"; bunu da anlatmak lazım... Öyle böyle derken, bazen kuşbakışı, bazen konuya derinlemesine girerek, hem Türkiye'nin hem de az bir şey dünyanın o dönemlerde ne halde olduğunu anlatmış oldum. Yakın çevrem kitapları, "popüler tarih kitabı" olarak nitelendirdiler. Bu iltifatta benim hoşuma gitti; çünkü yakın tarihimizi mümkün olduğunca çok insanın bilmesinde fayda olduğuna inanıyorum. Zira iç ve dış politikalarda olsun, siyasi olaylar birbirlerine benziyor. O zaman hangi yanlışlar yapılmışsa bunları bilip bir daha tekrar etmemek, yakın tarihi bilmekle mümkündür. Ya da iyi işler yapılmışsa onları da görüp faydalanarak, yine aynıları yapabilirsiniz. Bu açıdan "popüler tarih kitabı" yorumu hoşuma gitti. İyi bir iş yapmış demek ki. Şimdi üçüncü kitabı bitirmeye çalışıyorum.

Peki bu kitaplar uzun süredir tuttuğunuz notların oluşumu mu? Çünkü bu kadar şeyi hatırlamak için güçlü bir hafızaya ve gözlem yeteneğine sahip olmalı insan? Hafızanız ciddi güçlü mü?

Aslında ben hiç günlük tutmam; ama kağıt atmama gibi bir hastalığım vardır. Herhangi bir toplantıya katılmış veya konuşma yapmışsam, o notlarım durur. Belki böylesine bir avantajım var. Ayrıca kitapları yazarken eski arkadaşları buldum. Karşılıklı konuşunca insan bazı şeyleri daha net hatırlıyor. Yani birbirinizin anılarını tamamlıyorsunuz; ortaya gerçekten güzel anekdotlar çıkıyor. Gazetecilik mesleği ile birlikte biriktirmeye başladığım bir de gazete koleksiyonum var. Eskiden çalıştığım gazeteleri okuduğumda, bazı olayları daha iyi hatırlıyorum.

Yazarken en çok hangi anınıza güldünüz?

Özellikle küçüklük anılarına tabi! Bilhassa arkadaşlarla konuştuğunda... İlkokul çağımdan 15 arkadaşımı buldum. Arkadaşlarla toplantımız sırasında çok güldüm. Çocukluk anılarını yazarken de öyle! Bizim sınıf kızlarını hatırladık; kim kime merakla bakardı, aynı kişiye bakanlar falan... Onları hatırlamak güzeldi.

Anılarınızın başlangıcını oluşturan '30'lu yıllardan bugüne değin, Türkiye'de en fazla neler değişime uğradı sizce?

Bana öyle geliyor ki; benim neslimin yaşadığı dönemde teknoloji müthiş hızla gelişti. Mesela 40 ve 50'li yıllar arasında ele alalım... O döneme kadar, daha önce mevcut olan bazı makine ve aletler çok büyük değişime uğramamıştı. Telefon 1900'lerin başında da vardı, '50'lerde de. Hatta '50'lerde hâlâ telefonu santrale yazdırıyor ve bütün gün bağlanmasını bekliyorduk. Ankara Usul gazetesinde çalıştığım '30'lu yıllarda, bizim gazetenin basıldığı portatif makine, '50'lerde dahi modern bir makine sayılıyordu. Çünkü Türkiye'de ondan daha gelişmiş bir örnek yoktu! Varsa da, örneğin, saatte 10 bin basan yerine 20 bin basan vardı. Daktilolar da aynı şekilde... Ben, yazmaya babamın daktilosu ile başladım ve onunla devam ettim. 20-30 sene aynı daktiloyla yazdığım zaman, teknolojik açıdan geri kalmış oluyordum. Yaşam tarzı biraz da o zamanın ihtiyaçlarına göre oluşuyor. Radyo ve televizyon çağlarından sonra, bilgisayar dönemine geldiğimizde ise teknolojinin gelişimi kat kat artmaya başladı. Hatta öyle bir hale geldi ki, yetişmek mümkün değil. Şimdi bir laptop alıyorsunuz, 3 sene içinde çok daha modern çıkıyor. Aynı şekilde cep telefonları da öyle... Gazetelerin yerine başka bilgi

Altan Öymen'in Doğan Kitapçılık'tan çıkan "Bir Dönem Bir Çocuk" ve "Değişim Yılları" adlı anı kitapları, okuyunların deyimiyle adeti birer "popüler tarih kitabı"...

edinme yöntemleri bile çıktı.

İnsanların sosyal hayatı tabi ki değişti. Radyo çağındayken, müzik de çalsa, evlere yapılan ziyaretlerde sohbetler devam ederdi. Birbirinin yüzüne bakardı insanlar. Şimdi televizyon çağındaki ev ziyaretlerinde, örneğin Avrupa Yakası dizisi oynuyorsa, herkes onu seyrediyor. Bir de bunlara internet katıldı. Evvelden lügata bakardık, şimdi internete danışıyoruz. İnsanların birbiriyle sohbetleri yine internet vasıtasıyla, chat yaparak gerçekleşiyor. Yani insanlar daha "bireyselleşti"...

Şimdiye kadar hiç yaptığınız bir şey çok pişman olduğunuz mu?

Olmadım galiba. Yani şöyle yapaydım daha iyi sonuç alırdım diye düşündüğüm olmuştur. Ama bazen insan o sonucu alamıyor. Örneğin, "keşke CHP Genel Başkanı iken seçimi kazanabilseydim" diye düşündüğüm oldu; ama tabi kazanamadım. Kazanabilseydim ne olacaktı? Bence CHP'ye olan katkılarım devam edecekti... Sonraki seçimlerde iyi sonuçlar alacağımıza inanıyordum. Ama olmadı. Olmayınca da "ne yapalım?" dedim ve hemen kitap yazmaya başladım.

Enerjinizi hemen başka bir yere kanalize ettiniz yani!

Eh, öyle oluyor tabi. İnsanların yapabileceği bir sürü şey var. Ama ne hepsine vakit bulabiliriz, ne de ömrümüz yeter! Örneğin, anılarımı kitaplaştırmak hep aklımdaydı; ancak aktif gazetecilik yaptığım için bir türlü vakit bulamıyordum. O vakti orada yakaladığım için çok memnun oldum. Bir zamanlar Milliyet'in hem yöneticilerinden biriydim, hem de 10 sene kadar başyazan... O sırada yeniden milletvekili olmam için

bir davet aldım. Gazetede yaptığım iş daha rahat ve kazançlıyken, kanıma bir kez politika girmiş olduğu için 1995-99 arasında yeniden politikayı tercih ettim. O zaman da orada bulunmam gerekiyordu. 1972 yılında Anka Ajansı kurmuş ve '77'ye kadar müthiş geliştirmiştim. '77'de karşıma politika çıktı; ajansı arkadaşlarıma devrederek yine politikayı seçtim. Gazete sahipliğinden tutun da Almanya'da basın ataşeliğine kadar bir çok iş yaptım. Geriye baktığımda, şimdiye kadar hiç yaptığım bir şeyden pişman olmuyorum.

Gazetecilik mi yoksa bir siyaset adamı olmak mı daha zor?

İkisi de zor. İkisi de insana ancak iyi bir şey yaparsa "tatmin hissi" veriyor. Örneğin siz şimdi bana, Emre Kongar'ın bahsettiği olayı iyi hatırlattınız! Hakikaten, o olaydan oldukça memnuniyet duymuştum. O zamanlar büyük bir krediyi kurtarmıştık. Aksi halde Antalya projesi çok gecikecek ve güçleşecekti. Ben her Antalya'ya gittiğimde, içimden de olsa oradaki katkılarını hatırlarım.

"Demokratik siyaset", insanların birlikte yaşamalarını sağlamak için doğmuştur"

Dergimizin bu sayısında dosya konumuzu "Türkiye'de bir arada yaşamak" olarak belirlemiştik. Bu konu-

| söyleşi

yu size de açmak istiyorum. Altan Öymen'e göre "Türkiye'de bir arada yaşamın formülü" nedir?

Aslında bu, zor bir şey değil! Dünyada öyle yaşayan bir çok ülke var. Yani dil, ırk, din, mezhep ayrımının yapılmadığı yerler mevcut! Örneğin İsviçre'de 3 dil konuşuluyor ama insanlar bir arada mükemmel yaşıyorlar... Amerika'da bu kısmen doğru; çünkü şimdi başka sebepler ortaya çıktı. Orada da hassas dengeler üzerine bazı tartışmalar var. Güneyden Spanikler, Meksikalılar geliyor diye göçü istemediler ve biraz şüpheyle baktılar. Ama Amerika'nın en azından belirli yerlerinde, 72 millet bir arada yaşayabiliyor. Hatta bir "Amerikalılık bilinci" oluşmuş durumda. Bayrakları, bizimki kadar olmasa da çok kullanılır hale gelmiş. Bu örnekler bakılınca, "bir arada yaşamak" olmayacak bir hayal değil. Mesele, biraz empati meselesidir. Siz karşıınızdakini anlayacaksınız; o da sizi anlayacak. Bir de tahammül edeceksiniz. Birisinin düşüncelerine kızabilirsiniz; ancak onu dinleme terbiyesini edenmiş olmanız gerekir.

250 sene Voltaire'in de dediği gibi; "Söylediklerini kabul etmeyebilirim; ama söyleme hakkını ölünceye kadar desteklerim." Düşünce bazında işte bunu uygulamak lazım...

İkincisi dil, din, ırk farklılığı konusu... Herkesin aynı tornadan çıkmış gibi renginin, boyunun posunun, göz renginin aynı olması gibi bir şey söz konusu olamaz. O zaman, bu duruma da tahammül edeceksin; insanları sevmeye çalışacaksın. Tabi bunun karşılıklı olması gerekir; aksi taktirde insan enayi yerine konduğunu hisseder ve tepkisi daha sert olur.

Dillerimiz ayrıysa da buna mani bir şey yok! Fırsat olsa da birbirimizin dilini öğrensek daha iyi olur tabi. Çünkü gündelik hayatın bazı sorumlulukları var. Aynı toplumda yaşayan insanların aynı dil üzerinden anlaşmaları daha doğrudur. Hali hazırda var olan düzeni

de muhafaza edip; herkesin ortak noktada buluşması ve bunu geliştirme imkânı vardır. Bu şekilde kardeşçe, bir arada yaşamak gerekir. Dünyanın başka yerindeki örneklerde olduğu gibi, "birlikte yaşamak" Türkiye'de de mümkündür.

İşin bir de siyasi yanı var. Bizim seçim sistemimizde yüzde 10'luk bir baraj var. Bu, birçok oyun heba olmasına yol açıyor. "Bunu neden muhafaza ediyorsunuz?" diye sorduğunuzda da; Kürtlerin çoğunlukta olduğu partiyi kast ederek, "ya meclise girerlerse?" diyorlar. Yüzde 5'in altında ve biraz üzerinde oy alan pek çok parti, yurt dışında koalisyon ortağı bile oluyor. Bu, çok önemli bir rakamdır. Hele bizim gibi nüfusu fazla olan bir ülkede! Türkiye'de 40 milyon seçmen var. Bunun yüzde 10'u 4 milyon eder. Yani 3 milyon bin oy alırsan, meclise giremiyorsun.

Yani kendi yasalarımızla demokrasiyi engelliyor muyuz?

Tabi ki. Kapıları açık bırakmak lazım. Bir de dünyada bile tamamen ortadan kaldırılamayan ama azaltılması mümkün olan bir "terör olgusu" var... Terörün azalmasını şartlarından biri, insanların düşüncelerini her platformda ifade edebilmelerine olanak tanımadır. Yani meclise girebilecek kadar oy toplayan bir partinin, seçmenlerinin fikirlerini mecliste ifade edebilmesi gerekir. Eski bir laf vardır; "insanların konuştuğu yerde, silahlar konuşmaz". Konuşsa bile azalır diye düşünüyorum. Bunun gibi çok eskiden beri bilinen sözler yeniden hatırlansa, birçok sorun çözüme kavuşur. İnsanların öncelikle bu duruma tek tek kendilerini alıştırmaları; iktidar mevkiindeki kimselerin de siyasetin kapılarını herkese açmaları, lüzumsuz müdahale ve sınırlamaları kaldırılmaları lazımdır. Özellikle '80'den sonra Türkiye'de yıllarca belirli adlar çocuklara konulamadı; yani isim yasağı vardı. Bunun kime ne faydası oldu? Hiç! Bir

yandan Bulgaristan'da yaşayan Türklerin isimleri Bulgarca isimlerle zorla değiştirildi diye kıyametleri kopardık; diğer yandan da kendi ülkemizde isim yasakları koyduk. Böyle bir çifte standart olmaz!

Bir de "Kürtçe televizyon yayını" yasağı var. E adam dışarıdan yayın yapıyor? Sen önleyebiliyor musun adamın yurt dışından yayın yapmasını? Amerika, Irak, Danimarka gibi ülkelerde Kürtçe yayın yapan televizyonlar var. Herkes onları dinliyorlar uydulardan... Sen de hiç olmazsa aralarına bir seçenek olarak katıl! Adamların hoşla gitmeyecek yayınlar yaptığı belki doğrudur; ama sen de, hem yurt içi hem yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın hoşuna gidebilecek yayınlar yaparsın o zaman. Türkiye'de giyim kuşamdan tutun da bir çok konuya ilişkin saçma yasaklar konuşunca, kutuplaşmalar da doğal olarak artıyor. Başörtüsünü bile üniforma haline getirerek, insanları karşı karşıya getiriyorlar. Şimdiki başörtü takma biçimi benim gençliğimde yoktu örneğin... Bir nevi karşılıklı inatlaşma haline getirildi bazı şeyler Türkiye'de. Halbuki insanların karşılıklı birbirlerini anlayabilmeleri lazım!.. "Demokratik siyaset" zaten insanların birlikte yaşamalarını sağlamak için doğmuştur... ■